

Vg
5747

Q. 190.
Q. 190. 33

DISQVSSIONIS

DE

FAVORE MEGALANDRI B. D. MARTINI LVTHERI
IN SCHOLAS LITTERASQVE
PARTICVLA PRIOR

DE NONNVLLIS

B. LVTHERI VIRTVTIBVS

QVINQVE

OPTIMAE SPEI SCHOLAE DISCIPVLI

DIE XXXI. MENSIS OCTOBR.

QVO REFORMATIONIS B. LVTHERI

MEMORIA RENOVATVR

HORA II. A MERIDIE AVDITA VERBA FACIENT

AD QVORVM SERMONES AVDIENDOS
SCHOLARVM PATRONI ET FAVTORES

INPRIMIS

MAGNIFICVS EPHORVS AMPLISSIMVS
SENATVS PLVRIMVM REVERENDI
V. D. MINISTRI

PEROFFICIOSE ET QVA PAR EST PIETATE

INVITANTVR

A

M. CHRISTOPHORO KRETZSCHMARO

LYCEI CRVCIANI RECTORE.

FRIDERICOSTADII,

EX TYPOGRAPHEO HAGENMULLERI.

Scholis recte constitutis, non rem modo publicam, sed Christi quoque regnum mirifice suffulciri, certum est, quam quod certissimum. Tenellis enim agnis cum cura & sollicitissime educatis, ouile incrementum capit: Illis contra neglectis, hoc paulo post corrui destructum & deuastatum. Id quod infernus, qui vase improbus est, ille agnoscit Genius; Quare in scholas, artium palaestras, ad hoc apertas, ut iuuenes in usum & incrementum tum sacri tum profani ordinis rite educantur, suae in probitatis artes semper intendit: Excitauit videlicet viros, qui earum in destructionem & interitum omnes insidiarum neruos collegerunt, saltim, viribus illis nocendi destituti, nefandum quouis modo testati sunt odium. Non prouocabo iam, quod vulgo fieri assolet, ad JULIANI, Imperatoris A-

A ij   post-

postatae exemplum *) qui coetus sacri, Christo addicti, amplificatio-
nem, ex scholis, a iuuenibus libere frequentatis, emergentem perspi-
ciens, has, ob iam dictam causam, non quod ipse eruditionis esset
hostis, cuius maximus erat admirator & fautor, Christianis clausas,
interdictis seuere promulgatis, voluit: Ambagibus vero abstinens,
maiori iure Fanaticorum turbam **) paucis hoc loco tangam, vtpote
quibus semper fuit, & adhuc maximo est odio iuuentutis in scholis
tum inferioribus tum superioribus institutio. B. LVTHERO adhuc
vivo, D. ANDREAS BODENSTEIN, a patria CAROLOSTADIVS di-
ctus, in Fanaticorum castra, nescio quo fato, delapsus, infensissimum
se scholarum hostem ostendit, qui scilicet LVTHERO, a Caesare pro-
scripto,

*) Inter hostes scholarum IULIANVS ex mea sententia non est referendus,
quod CL. L. JO. HENR. a SEELEN, Gymn. Lubec. Rect. longe me-
ritissimus, *vñ év áρyίοις*, credidisse videtur, in Oratione de Scholarum Vi-
sitatione in *Stromat. Luther.* legenda, p. 48. diserte affirmans, eum ma-
luisse omnes scholas abrogatas, quam conseruatas. Tantum Christianis in-
terdixit, quo minus scholas gentium Philosophorum frequentarent, aut ipsi
suis in scholis gentium scriptores exponerent, vel liberales edocerent ar-
tes, quod ostendit b. TOB. ECKHARD. Quedlei quondam Rect. in *Mi-
scell. Lipsiensi*. T. IV. n. 87. p. 195. Addatur b. d. GOTTLOB FRIDER-
GVDII Comment. de Artibus Iuliani Apostatae paganam superstitionem
instaurandi, Jenae 1739. editam, §. 12. p. 11. seq.

**) v. GERHARD. MEIERI, Bremens. antist. Progr. de miseranda, quam
scholis intulerunt, clade, Fanatici recentiores, Brem. 1714. emissum.
Istud hominum genus de immediatis, quas vocant, se iactans reuelationi-
bus, & artium officinas, & artes in his quae docentur, odio prosequitur.
JO. GEORG. GICHELIVS, famosus ille ex iuris practico Fanaticus,
iuuentutis instructionem penitus repudiabat, quondam ad B. JO. HENR.
VRSINVM, Superint. Ratisbon. calumniosis vsus verbis: A parentibus ha-
bemus, quod sumus: A scholis, quod diaboli sumus. v. B. JO. GVSTAV.
REINECKII *Nachricht von Gichtels. Lebenslauf*, p. 9.

ſcripto, Wartburgique latente, oppidanam Wittebergenſium ſcholam in tabernam piſtoriam commutavit, eadem Academiae fata comminatus *). Hodie qua in ſcholas mente poſſint eſſe Zinzendorſiani, eorum ex paradoxo de ignorantia pro ſumma felicitate habenda, facile colligitur **). Quibus vero haud immoratus, ſcholae contemptum neglectumque variis hodie modis ſe exſerere, tantum monco. Nam quot, quaero, ſunt, qui lucri potius cupidi, quam quod Dei promoueat honorem, publicisque inferuiat commodis, liberos ab his aut arcant palaeſtris, ***)) aut incrementa earum & commoda negligentes,

A iij

*) v. B. D. JO. FRIDER. MAYERI *Diſſ. de Caroloſtadio contra Godofred. Arnoldum &c.* Gryphiswald. 1708. ventilata §. 8. p. 19.

**) Oſtendit hoc B. JO. HENR. a SEELEN in Progr. inaugurali ſermoni Sub-R. noui CASP. FRID. LANGII praemiſſo, ſub tit: *Paradoxon Zinzendorſianum ſcholis & ſuperioribus & inferioribus valde noxium, de ignorantia pro ſumma beatitudine habenda, iniquitatis & inſipientiae conuictum.*

***)) Nec nouus eſt iſte contemptus, ſed MEGALANDRI noſtri tempore iam obtinuit, qui in *Sermone de Commodis & Damnis ex-Scholarum Promotione & Contentu oriundis*, T. X. editionis Halenſi cura Magnifici JO. GEORG. WALCHII in lucem emiſſae p. 525. ita ſcribit: *Kebrẽ dich nichts dran, daſß jetzt der gemeine Geitzwanſt die Kunſt ſo hoch veracht, und ſprechen: Ha, wenn mein Sohn deutſch ſchreiben, leſen und rechnen kann, ſo kann er gnug, ich will ihn zum Kauffmann thun; Sie ſollen in Kũrtze ſo kũrre werden, daſß ſie einen Gelehrten gern aus der Erden zehen Ellen tieff mit den Fingern grũben: Denn der Kauffmann ſoll mir nicht lange Kauffmann ſeyn, wo die Predigt und Recht fallen &c.* Item in *Epiftola quadam ad Norimbergẽſes paſtorem ſibi petentes*, T. XXI. p. 353. diſtae editionis, quam in ſequentibus vbique allegabo, ſic ſcribit: *Auch zeucht Niemand jung Volck zur Schule, daſß unſer Herr Gott wohl mag drein ſehen, wo wirs werth ſind.*

res, eas in squalore situque iacere, aegre non ferunt, aut contentissimi tractantes tum scholas, tum earum doctores, hos ad infimae fortis hominum genus relegant? Sed hanc mouere Camarinam in praesenti nolo.

§. 2.

Sed ut de Musei Alexandrini conditore, PTOLEMAEO Philadelpho *) & Regibus ei in imperio succedentibus **), ut & de primis Constantinopolitanorum, Romanisque Imperatoribus, summis scholarum fautoribus taceam, quorum fit mentio passim apud KEVFFELIVM in *Historia Scholarum inter Christianos*, certe alia fuit prae ceteris mente, quam qua supra dicti erant scholae osiores, CAROLVS MAGNVS, Imperator ille sub initium octavi post Christum natum Saeculi, vere magnus, qui ut miro in litteras flagrauit amore, adeo ut etiam intercoenandum lectores adhiberet ***), ita scholis vbique apertis, iuue-

*) Museum hoc in regia, teste Strabone l. 27. condidit PTOLEMAEVS, literatissimus ipse Princeps, regiaque magnificentia & tot beneficiis ex vestigiis in commune redeuntibus, ut ex iis collegium doctorum & confortes vivere possent, iteni insigni ornauit bibliotheca, v. CL. GEORG. GOTHFR. KEVFFELIVS in *Historia Scholarum inter Christianos* §. 4. p. 17. seqq.

**) In Scholam postea Christianam hoc Museum transit, insignibus celebrem doctoribus, in quibus PANTAENVS & ORIGINES maxime inclaruerunt. Praeter Christi doctrinam, etiam artes ibi docebantur profanae, imprimis scientiae Mathematicae. v. KEVFFELIVS l. c. p. 22.

***) EGINHARDVS in vita eius c. 24. *Inter coenandum aut aliquod acroama, aut lectorem audiebat. Legebantur ei historiae & antiquorum regum gesta. Delectabatur & libris S. Augustini, praecipue iis, quos de Civitate Dei inscripsit.*

num non minus, quam monachorum in artibus & scientiis instructionem, antea neglectam, maximo instauravit studio *). Commouit Diuina prouidentia semper viros Principes, qui scholis erectis retribusque laudabili modo instructis, litterarum culturae consuluerunt, probe gnaros, scholas vtriusque reipublicae, & sacrae, & profanae, fundamenta esse; in quibus Saxonum Electores & Principes gloriose memoriae, tum ante, tum maxime post sacrorum puriorum restitutionem, prae ceteris eminent. Testes sunt tres scholae illustres, quas immortalis memoriae Elector MAVRITIVS in litterarum incrementum ex tribus monasteriis, quae vocant, condidit **). Nec Principes tantum, sed & personae priuatae, quibus Deus largiores donauit opes, aut quos illustri exornauit dignitate, vt eorum auctoritas multum

*) Quatuor scholarum memorantur species, quas excitauit CAROLVS, scholae videlicet cathedrales, monasticae, parochiales & Palatina, de quibus v. KEVFFEL l. c. a. §. 37. ff. p. 161. ff. qui & epistolam CAROLI ad Baugulfum, Fuldae abbatem, de scholis erigendis §. 37. p. 161. ff. exhibet. Conf. & *Die Sächsischen Merckwürdigkeiten*, l. I. c. 21. p. 101. ff. Addantur excerpta ex praelectione, quam in societate Goettingensium erudita de statu scientiarum a CAROLO M. vsque ad saeculum vndecimum d. 23. Apr. anno 1757. habuit CL. GEORG. CHRISTOPH. HAMBERGERVS, in *Indicibus Eruditis Goetting.* dicti anni n. 55. p. 545. ff. Conf. & M. R. JO. IULII HECKERI Progr. *Vom Verdiensten Kayser Carl des Grossen um das Bauwesen und die Schulen*, Berol. 1749. edit.

**) v. *Sächsis. Merckwürdigkeiten*, l. III. P. II. Cl. II. 2. *Abth.* c. I. p. 734. not. I. & scriptores ibidem excitati. Accedunt his aliae scholae, a Principibus Saxoniae constitutae, e. gr. Gymnasium Casimirianum, Coburgi, a Jo. Casimiro; Augusteum Leucopetrae, ab Augusto instauratore dictum, & aliae, quae Principum fauorem in litteras & scholas satis superque confirmant.

tum in republica valeret, omne robur, quod poterant, ad rem scholasticam variis modis iuvandam intenderunt *) Eminent in iis B. LVTHERVS, qui omnium optime edoctus, quantum in scholarum flore ad rem Christianam publicam sit situm, vt maximus scholae fautor, inenarrabilibus inclaruit testimoniis, quae nulla temporis delebit obliuio.

§. 3°

JACOBVS quidem GRETSERVS, Professor quondam Ingolstadtensis, nomen inter Pontificios magnum, Megalandrum nostrum hac defraudare laude, omnibus annis est viribus: Nam in LVTHERO ACADEMICO **) eum scholarum Academicarum artiumque liberalium

*) Insignem eorum numerum qui fauorem in Gymnasium Lubecense, quod reliquis prae scholis hac ex parte felix fuit, variis ostenderunt modis, enarrat B. JO. HENR. a SEELEN in *Atten. Lubec.* P. IV. c. 21. §. 8. p. 592. ff. Commemorat etiam B. JO. GODOFR. ZEISKIYS in Progr. *Lusatia inferior pia*, quosdam scholarum fautores, qui stipendiis scholae discipulis profuerunt. Longior forem, quae huc pertinent singula narraturus. Nulla facile schola erit, quin munificorum sive plurium, sive pauciorum benignitatem sit experta. Pia antiquitas se largam & beneficam hac ex parte ostendit. Huius temporis fata cum partim eadem non permittant, partim etiam, quod dolendum, iste fauor apud plurimos sit extinctus, nostrum est admodum, parta tueri. Quorum est, hoc obseruare officium, eorum mentes Summum Numen ad optima quaeque deflectat consilia!

**) Titulus integer libri alioqui rarioris est: *Lutherus Academicus*, quem omnibus Academicis Catholicis, Lutheranis, Caluiniianis, lubens merito dat, donat, dicat JACOBVS GRETSERVS, Societatis Jesu Theologus, Ingolstadt.

um extitisse inimicum quam infensissimum contendit. At vero, quae heros noster passim suis in scriptis de corruptelis scholarum & Academicarum ante repurgata sacra medio in papatu scripserat, ille ad scholas generatim consideratas detorquet, nobis persuadere conatus, eum generatim omnes repudiassse scholas & simul litterarum culturam, utrisque tum litteris, tum artium, quae in illis docentur, palaestris inimicissimum. Sic quando loco *) quodam scholas Orcum & purgatorium vocat, in quibus ipse saeuos per cruciatus plane nihil, nisi purgamenta & sordes didicerit, ad quae expurganda sibi satis laboris

fit

stad. 1610. 4. Prodierunt quidem GRETSERI scriptoris πολυγράφου, & viri tantae inter Pontificios auctoritatis, ut etiam Colloquio Ratisbonensi, A. 1601. habito, interesse iuberetur, opera iunctim edita, Ratisbonae, 1734. ff. XVII. tomis in forma prima: At eadem mihi cum euoluere non licuerit, utrum eius Academicus his sit insertus, neque adfirmare, neque negare possum. Vid. interim a SEELEN, qui orationi: *Lutherus de Scholis, optime meritis in Stromat. Lutheran. N. 24. p. 819.* ff. recusae, *Επίμετρον* subiecit, quod nobis notitiam huius libri suppeditat.

*) In Explicatione IV. Praecepti de Officiis parentum erga liberos, T. X. p. 558: *Ist jetzt nicht mehr die Hölle und das Fegefeuer unsere Schulen, da wir inne gemartert sind, über den Casualibus und Temporalibus, da wir doch nichts, denn eitel nichts, erlernen haben, durch so viel Stücken, Zittern, Angst und Jammer. Paulo post addit: Ja wie leid ist mirs jetzt, daß ich nicht mehr Poeten und Historien gelesen habe, und mich auch dieselben niemand gelehret hat, hab dafür müssen lesen des Teufels Dreck, die Philosophos und Sophisten, (Scholasticorum nugae tricasque intelligit) mit grosser Kost, Arbeit und Schüden, daß ich genug habe daran anzusehen. Pariter in superiores inuehitur scholas, tum temporis frequentatas, sed mente eadem, in explicatione Ps. XXII. ad v. 13. T. VI. Oper. p. 2553. alia coaceruare loca spatii angustia prohibet.*

B

fit relictum, eiusmodi verba ad odium eius aduersus scholas confirmandum trahit Auctor. Ad quis non statim, talia euoluens loca, intelligit, Lutherum de corrupto scholarum statu, qui illis in tenebris obtinuit, manifeste loqui, nequaquam vero de schola generatim considerata? Ita optat alio loco, vt scholae potius intereant, nullusque puer aliquid discat, nempe si illae tantum essent loca corruptelarum, tum in doctrinis, tum moribus, & pueri nil nisi nugastricasque addicerent *).

§. 4.

Scholae, sed non talis, qualis obtenebratis antea temporibus fuit, sed repurgatae, & scoriis errorum, tricarum & superstitionis libertae insignis amator extitit LVTHERVVS. Amavit ille artes, amavit scholas, artium palaestras. In iuuentute sua ipse a patre, vtvt paupere, egregias vero eius animi dotes, cum mirifica discendi cupiditate coniunctas, perspicente, diligenter ad artium palaestras, vt tum comparatae erant, fuit ablegatus. Prima rudimenta in patria iecit, quibus initio Magdeburgi, maxime vero Isenaci, duce JO. TREBONIO, viro tam imprimis in formandis iuuenum animis laudato, non impeditus paupertate, ob quam victum & amictum cantando in plateis sibi

*) Nec solus GRETSERVS, LVTHERVVM hac ex parte calumniatus, sed plures alii fuerunt, qui diceria in eum dixerunt. B. FRIDER. ANDR. HALLBAVER in *Diff. Lutherus politioris Litteraturae Cultor & Aestimator*, Jenae 1717. in ipsis saecularium sacrorum solemnibus emissa, p. 9. ff. p. 8. ff. plures, idem B LVTHERO obiicientes, allegat & reiicit, vt pote

bi parere *) coactus est, linguarum & artium notitiam superstruxit **).
 Ex qua schola litteris bene, vt tum erant tempora, imbutus, ad Aca-
 de-

LORINVM, CLAVDIVM FLEVRVM, MELCHIOREM CANVM, CA-
 ROLVM CRVCIVM, ERASMVVM, PALLAVICINVM, aliosque.

*) v. Eius *Explicat. Catechismi* ad quart. Praecept. T. X. p. 524. f. Verba in sola-
 men pauperis artium cultoris, essi longiora, huc transcribam: *Man
 spricht, und ist die Wahrheit, der Pabst ist auch ein Schüler gewest; Dar-
 um verachte mir nicht die Gesellen, die vor der Thüre panem propter
 Deum sagen, und den Brodreigen singen. Du hörest, wie dieser
 Psalm (Ps. 113. v. 5. ff.) saget: Große Fürsten und Herren singen. Ich
 bin auch ein solcher Partekenhengst gewest, und habe das Brod vor den
 Häusern genommen, sonderlich zu Eisenach, in meiner lieben Stadt - -
 aber dennoch durch die Schreibefeder so fern kommen, das ich ietzt nicht
 wollte mit dem Türckischen Kayser beuten, das ich sein Gut sollte haben,
 und meiner Kunst entbehren. Ja ich wollte der Welt Gut vielmahl ge-
 häußt nicht dafür nehmen, und wäre doch ohne Zweifel nicht dahin kom-
 men, wo ich nicht in die Schule und ins Schreibhandwerck wäre gera-
 then. Darum laß deinen Sohn getrost studieren, und sollte er auch dieweil
 nach Brod gehen, so giebst du unserm Herrn Gott ein feines Hölzlein, da
 er dir einen Herrn auschnitzen kann. Es wird doch dabey bleiben, das
 dein und mein Sohn, das ist, gemeiner Leuten Kinder, werden die Welt
 müssen regieren, beyde im geistlichen v. weltlichen Stande, wie dieser Psalm
 zeuget. Denn die reichen Geitzwänste könnens v. wollens nicht thun, sie
 sind des Mammons Cartheuser v. Mönche, des musten sie Tag und Nacht
 warten; So vermögens die gebornen Fürsten und Herren alleine nicht, v.
 sonderlich mögen sie das geistliche Amt gar nicht versehen. Also muß
 wohl beydes Regiment auf Erden bleiben bey den Armen, mittelmäßigen v.
 gemeinen Leuten, v. bey ihren Kindern. Conf. & quae pag. antec. p.
 523. in eandem rem scripserat.*

*) Conf. HALLBAVERYS l. c. §. 15. p. 19. seq. vsus est etiam (sed quo
 rem-

demiam delatus est Erfordiensem. Nec hic a studiis cessauit, sed libros legendo, meditando, atque in litteras indefesso studio incumbendo totos dies noctesque, non MELANCHTHONE tantum, sed & ipso L. MAIMBURGIO testibus *), consumpsit. Quibus autem in artibus imprimis profecerit, iam tangere spatium prohibet. Id certum est, eum potiores, quae ad humanitatem pertinent, artes, nec has tantum, sed & altiores, quas Academia docet, studiosissime tractasse (**). Ex his vero, quae de LVTHERI fauore in litteras, deque harum publicis in scholis cultura paucis differui, fauor eiusdem in scholas luculenter patescit. Quo modo enim posset ille, qui rem odit, eandem

tempore nescimus) praeceptore JO. REICHELINO, qui se Capionem vocauit, (viro, qui linguarum, Latinae, Graecae & Hebraicae studium, porrectis reformationi manibus auxiliatricibus, restituit) teste epistola, quam Witteberga Anno 1718. ad eum scriptam, his finiuit verbis: *Vale & gaude in Domino, praeceptor vere mihi venerabilis.* V. a SEELEN in *Stromat. Luther.* n. X. p. 439. ff. vbi tota haec epistola legitur inserta: IDEM in *Medit. Exegetic.* P. III. Diss. II. p. 38. not. 9. & p. 39. not. 10. ff. vbi agit de B. LVTHERI praeceptoribus.

*) PH. MELANCHTHON in vita Lutheri: *Receptus in collegium Monachorum, iam non solum acerrimo studio doctrinam ecclesiae discit, sed etiam summa disciplinae severitate, se ipse regit, & omnibus exercitiis lectiorum, disputationum, ieiuniorum, precum omnes longe superat.* MAIMBURG. in *Hist. Luther.* l. I. Sect. 8. eum vocat *summe laboriosum & in studiis adeo assiduum, vt integros aliquando dies cibo abstineat iis incubuerit.*

**) vid. B. HALLBAVER. l. c. a §. 19. seqq. p. 29. ff. vbi singulatim pluribus eas persequitur artes & scientias, quibus MEGALANDER hic suam dicauit operam.

tanto feruore, quanto LV THERVS litteras & artes, profequi & excolere, eamque non coactus & libere, nisi fauore in eam compulfus? A fauore autem Lutheri in litteras ad fauorem in scholas rite colligere possumus, quae scholae sunt artium & litterarum palaestrae: Si dixeris: Potest dari litterarum cultor, qui scholarum est osor; Potest enim priuati ducis opera & instructione vsus in litteras incumbere; respondéo, priuatam quoque institutionem esse scholae speciem, idque tantum in quaestione esse, vtrum priuata praestet publicae instructioni? quod argumentum non huius, sed alius est loci & temporis *).

*) B. LV THERVS publicam praetulit scholam, eamque per

B iij

*) Nil magis hodie vsu receptum est, quam vt publicis scholis & lectionibus spreto, priuatam liberorum instructionem sectentur multi, etiam inferioris ordinis & dignitatis homines, sibi persuadentes, liberis se suis optime consuluisse, si eos homini, qui saepius nec dexteritate nec voluntate praeditus est doctrinas, tum sacras, tam profanas, sibi commissis recte tradendi, instruendos dederint. At quoties ipsos tristes edocer euentus, quantum iisdem, iactura temporis inaniter facta, & sumptibus frustra impensis, nocuerint! Certe ego plerumque, quando priuatis ex scholis ad me deferuntur iuuenes, primo in examine statim peruersam talium mentem deplorandi occasionem nanciscor. Video enim, potiores iuuenum annos, nunquam redituros, sine fructu esse transactos, parentumque marsupia nummis frustra esse emuncta. Quantum damni exinde orbi litterato attrahatur, facile coniectandum est. Quam vero Camarinam in praesenti mouere nolo. Exstat seges magna scriptorum, quae partes priores scholae publicae, quas prae priuata habet, tuetur, ex qua tantum pauca, eaque recentiora hic alle-gabo. Lucem videlicet adspexerunt V. orationes HIERONI LAGOMARSINI e S. J. Mediolani impressae, quarum tertia & quarta publicarum scholarum causam contra priuatas fortiter defendunt. At quoniam eiusmodi scripta nostris in terris huic vel illi tantum innotescunt, commendanda sunt tria imprimis scripta: I) JO. LVDOLE. QVENTINI, Goettingenf. Gratulatio natalit. ad CL. Koehlerum, 1749. in lucem emissa, in qua in quaestio-nem

iuuentutis annos frequentauit, postea per omnem vitae aetatem amatam, commendatam, & quacunq; poterat, ope adiutam, quod partim ipsius ex verbis supra excitatis, dilucide cognoscitur, partim ex testimoniis, impofterum allegandis, apparebit luculentissime. Noui equidem, illum aliter rem instituere non potuisse, quam vt publicas frequentaret scholas, quia tum temporis summa erat raritas doctorum, qui non vnum, vel duos, sed multos, eosque locis publicis docebant, quosque praeterea, si vel maxime cuiusdam copia ipsi data fuisset, suis nutrire sumptibus, obstante paupertate, qua laborabat, non valuisset. Vera sunt haec omnia, siquidem publicis in scholis Magdeburgi & Isenaci sustentationem cantando in plateis, vt ipse fatetur, ex benignitate munificorum accepit: At vero semper tamen omnem per vitam suam amauit Isenacum, simulque scholam in hoc oppido florentem;

Ama-

nem inquit: *Vtrum priuata educatio sit publicae praesferenda?* quam ita decidit Auctor, expedire publicam cum priuata coniungi instructionem. Quod si vero priuata instructio non sufficit, sed publica addenda est, sequitur exinde, publicam priuatae esse praesferendam. Dubium quod plerumque obiicitur, iuuentutis mores publicis in scholis corrumpi, 2) doctissime remouit CL. JO. GEORG. BERNOLD, Rector quondam Heilbronens. qui ex Latino Lexico maxime inclaruit, Progr. hoc de argumento Ao. 1753. in lucem emissio. Imprimis autem, 3) legi meretur scriptum vernaculo sermone paucis ante annis euulgatum, & postea in Danicam translatum linguam CL. D. ANT. FRIDR. BÜSCHINGII sub titulo: *Grundriss eines Unterrichts, wie besondere Lehrer und Hofmeister der Kinder und Jünglinge sich pflichtmäßig, woblanständig und klüglig verhalten müssen.* Nebst einer vorläufigen Abhandlung von dem Vorzuge der öffentlichen Schulen vor den besondern Lehrern, Alton. impr. septem constans plagulis. Quibus scriptis publicae artium palaestrae debitus honor, a multis calumniose subtrahus, restituatur.

Amavit praeceptorem *), qui prae ceteris singulari, vt tum erant tempora, Grammaticen docendi dexteritate pollebat. Vt paucis dicam: LUTHERVS maximus fuit & huius & aliarum scholarum, sed tenebris & faecibus, quae illis temporibus eas foedabant, repurgatum amator & fautor. Confirmarem hoc multis, eius ex scriptis, in quibus maximo inuenienda sunt numero, petitis testimoniis, si longior in praesenti esse possem, quod autem ad particulam posteriorem, quam data occasione in futurum addere meditor, differre mihi est animus.

* * *

Sacra, Euangelicorum coetui propria, nempe in memoriam repurgatae a scoriis doctrinae, piis a maioribus in Diuini nominis gloriam rectissime ordinata, cum hoc anno die nobis commodo recurrant; & nonnulli discipulorum, meae traditorum disciplinae ingenii vires publice constituerint tentare: Iisdem velificaturus, dicendi argumenta, illi temporis articulo accommodata, proposui. Dicent videlicet tum prorsum tum versa oratione de nonnullis beate defuncti Megalandri nostri, MARTINI LUTHERI virtutibus, sequenti ordine: I. Chri-

*) Diserte scribit MELANCHTHON in Praefat. P. II. Operum Lutheri Wittbergenſium praemiſſa, T. XIV. edit. Walch. p. 506. *Hernach hat er in der Schule zu Eifenach einen Lehrer der Grammatick, der dieſe Kunſt beſſer und geſchickter gelehret, als anderswo dergleichen geſchehen, 4. Jahr gehöret: Denn ich erinnere mich, daß ich ihn Lutherum ſelbſt habe loben hören. Man hatte ihn aber darum in ſelbige Stadt geſchickt, weil die Mutter daſelbſt aus einer alten und ehrlamen Familie entſproſſen war. Hier hat er das Studieren in der Grammatick vollendet. Vnd da er einen ſehr witzigen und guten Kopff hatte, v. ſich inſonderheit zur Beredſamkeit wohl ſchickte, hat er es ſeines gleichen bald zuvor gethan, und die andern jungen Leute mit reichen und zierlichen Worten und Art zu reden, ſowohl in Verſen, als ungebundenen Schrifften, leicht übertroffen.*

I. Christianus Gottlob Broederus, Harthav. Misni: carmine heroico Latino *Lutherum heroa* praedicabit. Quem excipiet

II. Traugott Ludovicus Klee, Dresdens. Latinum sermonem solum de *Amore Lutheri erga S. Scripturam* recitaturus. Quo facto

III. Jac. Guil. Constant. Ziegra, Dresd. vernacula lingua, de *Fiducia Lutheri in Deum posita*, verba faciet. Quem secuturus

IV. Sam. Christlieb Fiedler, Lauenstein. *Lutheri studium & ardorem precandi*, Latinam dicturus orationem, laudabit. Tandemque

V. Jo. Christian. Hafchius, Niskauia-Misnic. vernaculo carmine *Deo optimo maximo gratias pro luce in tenebris per B. Lutheri ministerium exorta dicturus* hoc exercitium finiet.

Vt tum in laudem Dei, qui tantam nobis vltimis his diebus donauit salutem & in ministri, per quem hoc arduum absoluit opus, memoriam, tum ad extimulandos, qui in Evangelici coetus spem & expectationem adsurgunt, iuuenes nostros, frequentes conueniant, *Artium Scholarumque Fautores & Patroni*, prae ceteris **MAGNIFICVS EPHORVS, AMPLISSIMI REIPUBLICAE PATRES CONSCRIPTI, PLVRIMVM REVERENDI V. D. MINISTRI, & quicumque scholae nostrae causa bene cupiunt**, est, quod ab **IISDEM** enixe etiam atque etiam contendo & precor, certe sibi promittentibus, nos omnem **IPSIS**, cuius pro dignitate sua, observantiam nunquam non esse testaturos. Dabam e museo Scholae Crucianae Dresd. d. XXVIII. Octobr.

A. O. R. MDCCLXIII.

mi.
ex
no.
rus.
lin-
em
bit.
Lu-
uit
ori-
pe-
um
v s,
v m
ufa
o &
ate

ULB Halle 3
008 560 978

190.
190. 33

Vg
3747

DISQVISITIONIS

DE

FAVORE MEGALANDRI B. D. MARTINI LVTHERI
IN SCHOLAS LITTERASQVE
PARTICVLA PRIOR

DE NONNVLLIS

B. LVTHERI VIRTVTIBVS

QVINQVE

OPTIMAE SPEI SCHOLAE

DIE XXXI. MENSIS

QVO REFORMATIONIS

MEMORIA RENOVATA

HORA II. A MERIDIE AVDITUR

AD QVORVM SERMONIBVS

SCHOLARVM PATRONORVM

INPRIMIS

MAGNIFICVS EPHORVS

SENATVS PLVRIMVS

V. D. MINISTRI

PEROFFICIOSE ET QVA

INVITANT

A

M. CHRISTOPHORO

LYCEI CRVCIANI

FRIDERICO

EX TYPOGRAPHEO

